

GGOR Limburg = Nieuw Limburgs Peil

Waterschap Peel en Maasvallei integreert in het Nieuw Limburgs Peil belangrijke waterthema's als verdroging, waterkwaliteit en wateroverlast. Het krijgt daarbij hulp van de betrokken partijen. Hierdoor ontstaat draagvlak dat van groot belang is bij de uitvoering van de maatregelen. Het waterschap kiest daarmee voor een gebiedsdekkende en integrale aanpak voor het opstellen en bereiken van het gewenste waterpeil in 2015. Deze aanpak leidt tot vernieuwing in het waterbeheer.

In Limburg zijn in de vorige eeuw grote gebieden ontgonnen, met name ten behoeve van de landbouw. Door de nadruk op ont- en afwatering zijn de grondwaterspiegels structureel gedaald. Dit uit zich in verdroogde natuurgebieden, verdroging in de landbouw en lagere afvoeren in de beken. Al sinds 1989 proberen Provincie Limburg, de waterschappen en terreinbeheerders de verdroging te bestrijden, met name in de natuurgebieden. Met de ontwikkeling van het GGOR (het gewenste grondwater- en oppervlaktewaterregime) verbreden de partijen de aandacht sinds kort naar een integrale aanpak voor waterkwaliteit en -kwantiteit, gericht op alle belangen in het landelijke gebied. In het GGOR Limburg is het herstel van het functioneren van het watersysteem en met name de oorspronkelijk natuurlijke beken en beekdalen een belangrijk onderdeel.

Waterschap Peel en Maasvallei heeft ervoor gekozen om het Nieuw Limburgs Peil gebiedsdekkend en integraal op te stellen. Niet alleen verdrogingsgevoelige natuurgebieden krijgen aandacht, maar juist ook de overige functies in het landelijke gebied, waarbij de landbouw het grootste oppervlak beslaat. Verdroging is immers niet alleen een probleem voor natuurgebieden, maar kan ook in de landbouwgebieden veel (economische) schade veroorzaken. In totaal zijn meer dan 200 mensen direct betrokken bij het proces. Begeleidingsgroepen dachten mee, koppelden terug naar de achterban en leverden ideeën. Door de streek actief erbij te betrekken, ontstaat een gedragen en integraal Nieuw Limburgs Peil. Kern hierbij is dat het Nieuw Limburgs Peil haalbaar, betaalbaar en realistisch is met het oog op 2015.

Bij de keuze van maatregelen gaat de voorkeur uit naar duurzaamheid. De juiste functie moet op de juiste locatie liggen, waarbij water sturend is. Als dit niet mogelijk is, heeft de inzet van technische middelen,

Waterschap Peel en Maasvallei heeft in 2006 twee pilots doorlopen waarmee ze kennis en ervaring heeft opgedaan met het opstellen van het GGOR. Dit heeft ook geleid tot het omvormen van de naam GGOR naar Nieuw Limburgs Peil. Het Nieuw Limburgs Peil omvat niet alleen het opstellen van het GGOR, maar is ook een vernieuwend proces met de streek én een nieuwe aanpak van waterproblemen. Ook is de naam herkenbaarder voor de doelgroepen en het brede publiek.

zoals stuwen en aanleg van bijvoorbeeld peilgestuurde drainage, de voorkeur. Om de effecten van maatregelen inzichtelijk te krijgen is een model opgezet. Dit model is een integrale grond- en oppervlaktewatermodel genaamd IBRAHYM.

Uitgangssituatie

Het proces neemt als uitgangssituatie het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) uit 2006. Dat is een integraal plan op hoofdlijnen. Met zogeheten perspectieven heeft de provincie functies en ontwikkelingsrichtingen aangegeven voor het landelijk gebied. De belangrijkste perspectieven voor het ontwikkelen van het Nieuw Limburgs Peil zijn de ecologische hoofdstructuur, de Provinciale Ontwikkelingszone Groen, ruimte voor veerkrachtige watersystemen, vitaal landelijk gebied, ontwikkelingsruimte voor landbouw en toerisme en dynamische landbouwgrond.

De ecologische hoofdstructuur is bestaande en aangewezen nieuwe natuur. De Provinciale Ontwikkelingszone Groen en ruimte voor veerkrachtige watersystemen zijn zoekgebieden voor natuur en water en de ontwikkelingsruimte voor landbouw en toerisme en dynamische landbouwgrond leggen de nadruk op de landbouw. Voor deze perspectieven brengt het waterschap de effecten in beeld. Het waterschap doet dit ook voor stedelijke gebieden. De effecten van maatregelen in het landelijke gebied kunnen immers tot in de dorpen en steden merkbaar zijn. Daarnaast berekent IBRAHYM ook de effecten van afkoppelen van bebouwd gebied op het grondwater.

De doelstelling van het Nieuw Limburgs Peil is te komen tot gezond water. Dit betekent dat het Provinciaal Omgevingsplan Limburg weliswaar het startpunt vormt van het proces, maar functioneren van het watersysteem blijft sturend voor het bepalen van het doel. Dit sluit ook aan bij de voorwaarde om zoveel mogelijk te komen tot duurzame maatregelen.

Maatregelen / resultaten

Het Nieuw Limburgs Peil levert streefbeeld en op voor het grond- en oppervlaktewater en een maatregelenpakket om deze te realiseren. Ook concretiseert het waterschap het huidige zoekgebied van veerkrachtige watersystemen en brengt deze in beeld via een eenduidige blauwe visie.

Het maatregelenpakket maakt onderscheid tussen interne, lokale en gebiedsbrede maatregelen:

- Interne maatregelen zijn bijvoorbeeld het dempen en verondiepen van watergangen en het aanleggen van kades om water vast te houden in natuurgebieden;

- Lokale maatregelen, bijvoorbeeld functie-wijziging, zijn mogelijk als een perceel te nat wordt voor het betreffende grondgebruik;
- Gebiedsbrede maatregelen hebben betrekking op de omgang met beregening en bijbehorende vergunningen, drainages en het vasthouden van water met kleine stuwen in de haarvaten van het watersysteem. De gebiedsbrede maatregelen komen voort uit al ingezet beleid en uit de pilots Nieuw Limburgs Peil. Daarnaast wordt ingezet op herstel van natuurlijke beken en beekdal.

Hieronder is een drietal gebiedsbrede maatregelen toegelicht.

Beregening

Rondom belangrijke verdrogingsgevoelige natuurgebieden in Limburg heeft de provincie hydrologische bufferzones ingesteld. Binnen deze zones geldt een restrictief beleid voor beregeningen. Dit gold ook voor de bufferzones rond de natuurgebieden in de pilotgebieden. Uit de modelberekeningen kwam onder meer naar voren dat beregening weliswaar een grondwaterstandsval teweegbracht in de natuurgebieden, maar dat dit effect ruimschoots te compenseren is door optimalisering van het oppervlaktewatersysteem. Dit maakt dat de

Voor het doorrekenen van de maatregelen en scenario's wordt het model IBRAHYM gebruikt. Dit model is opgesteld door Alterra en TNO in opdracht van de Provincie Limburg, Waterschap Maatschappij Limburg, Waterschap Roer en Overmaas en Waterschap Peel en Maasvallei. Hiermee is een model opgezet dat gebruikt en gedragen wordt door een groot aantal partijen. Zij zorgen ook voor een verdere optimalisatie van het model. IBRAHYM is een geïntegreerd oppervlakte- en grondwatermodel dat bestaat uit Sobek, Simgro en Modflow. Naast effecten van maatregelen worden ook kwel- en infiltratiegebieden in beeld gebracht. Met zogeheten stroombanen worden relaties gelegd tussen kwel- en infiltratiegebieden en de ouderdom van het grondwater bepaald. Naast IBRAHYM maakt Peel en Maasvallei ook gebruik van WAHYD. Hiermee wordt de huidige kwaliteit van het watersysteem in beeld gebracht. Met behulp van meetgegevens legt WAHYD relaties tussen de kwaliteit van het grondwater en de kwaliteit van het oppervlaktewater. Met deze relaties is de kwaliteit van het oppervlaktewater te herleiden als functie van de afvoer.

De Uffelsebeek.

bestaande ontstekingen in deze gebieden gehandhaafd kunnen blijven, gecombineerd met een tijdelijke 'bevrozing' van nieuwe ontstekingen. De verwachting is dat ook voor de rest van het beheergebied bestaande ontstekingen gehandhaafd kunnen blijven in combinatie met het maatregelenpakket uit het Nieuw Limburgs Peil en een stop op nieuwe ontstekingen.

Stuwende Kracht

Al een aantal jaren loopt in Limburg het project Optimaal Waterbeheer in de Landbouw. Kern is het vasthouden van water in de boerensloten, de haarvaten van het watersysteem. Dit project is uitgebreid en heeft de naam De Stuwende Kracht gekregen. In het afgelopen jaar heeft het waterschap circa 1.000 stuwtjes geplaatst in zowel boerenslootjes als watergangen van het waterschap. Daarnaast vormt communicatie een essentieel onderdeel van Stuwende Kracht. Samen met de agrariërs gaat het waterschap na waar een stuw het beste kan staan. Ook na het zetten van de stuw coacht het waterschap de agrariër in het goed bedienen ervan. De agrariër krijgt hiermee een belangrijke functie voor een goed waterbeheer.

Peilgestuurde drainage

Naar schatting 60 procent van de Limburgse landbouwgronden is gedraineerd met buizen. Bij dit systeem monden de buizen vaak direct uit in een open watergang of sloot op een diepte van 80 tot 120 centimeter onder het maaiveld. Het grondwater staat als gevolg hiervan gedurende het gehele jaar laag, ook in periodes waarin dat niet nodig is. Daardoor komen 's zomers vaak watertekorten voor die agrariërs door middel van beregening compenseren. Peilgestuurde drainage ondervangt dit probleem. Hierbij monden de drainagebuizen niet direct uit in

een sloot, maar in een verzameldrain. Deze mondt op zijn beurt uit in een verzamelput. In deze verzamelput kan de gebruiker vervolgens de afwateringshoogte van die verzameldrain naar eigen inzicht instellen. Afhankelijk van het grondgebruik is dat bijvoorbeeld in de zomer op een halve meter onder maaiveld voor bouwland of 30 centimeter onder maaiveld voor grasland. Deze manier van draineren heeft grote voordelen: in het vroege voorjaar kan het peil omlaag, zodat het perceel geschikt is voor de voorjaarswerkzaamheden. Na het zaaien kan het peil weer omhoog, zodat het water beschikbaar komt voor de planten. Het peil in het perceel is hiermee gedurende het hele jaar optimaal te reguleren.

Vernieuwend denken

Het Nieuw Limburgs Peil is gericht op het jaar 2015 en voorziet in een haalbaar, betaalbaar en realiseerbaar pakket van maatregelen. Om het watersysteem ook voor de toekomst duurzaam te kunnen inrichten en beheren, is er de intentie voor het geven van een doorkijk tot het jaar 2030. Het waterschap ontwikkelt een nieuwe denkrichting voor de inrichting van beken en beekdalen die gericht is op het creëren van natuurlijk functionerende beken die in contact staan met het beekdal, oftewel een beekdalbrede benadering. Bekken krijgen in het beekdal een brede oeverzone, waardoor ruimte ontstaat voor meanderen, inundaties en voorkomen van direct inspoeling van (voedings)stoffen uit de omgeving. Hiermee wordt een nieuwe weg ingeslagen naar het herstellen en gezond maken van het watersysteem en de verbetering van de beekecologie.

In de visie van Waterschap Peel en Maasvallei schuilt de kracht van deze aanpak in de voordelen die het heeft voor natuur én

landbouw. Niet alleen is er meerwaarde voor de natuur in de vorm van heringerichte beken; ook problemen met hoge waterstanden en verdroging worden hiermee opgelost en voorkomen.

Duidelijkheid

Uniek aan de beekdalbrede benadering is dat hiermee invulling wordt gegeven aan een stuk onduidelijkheid in de ruimtelijke ordening. Tot nu toe werden beken ingericht binnen de zogeheten zoekgebieden natuur en water. Onduidelijk was waar de functies natuur, landbouw en water in deze gebieden precies lagen. Het gevolg is veel discussie bij uitwerking en uitvoering van plannen. Met de nieuwe visie kan het zoekgebied worden geconcretiseerd. Hiermee krijgt water een directe invloed op de ruimtelijke ordening en scheidt duidelijkheid voor alle partijen.

Vernieuwende inrichting

Parallel aan de beekdalbrede benadering ontwikkelt het waterschap een denkmodel dat verdere invulling geeft aan een concrete inrichting van het dynamische beekdal. In samenwerking met Alterra is het 5B-concept opgesteld. Het is afgeleid van het Amerikaanse driebufferzones-inrichtingsconcept. Beide concepten gaan uit van bufferzones gezien vanuit de beek richting het dal, waarbij elke zone specifieke kenmerken heeft. De zones uit het 5B-concept zijn: de beek, een beekbegeleidende boszone, een zone met bossages en recreatief medegebruik, een bufferzone tussen natuur en landbouw en de beekflank met landbouwgronden.

Nico Buytendijk en Frans Verdonschot
(Waterschap Peel en Maasvallei)